

VÖRÖSMARTY SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ- VÁLLALATI TERVE.

A M. T. Akadémia Vörösmarty-szobájában őrzött kéziratok közt van Vörösmartynak alább közlendő és egy nagy ívre terjedő keltezetlen fogalmazvány-töredéke. Az írásból ítélve, a 40-es évekre tehetjük e fogalmazvány keltét. 1846-ból ismerjük a drámaírók összefogására irányuló tervét, de lehet, hogy a könyvkiadóvállalat terve ennél régebbi, hiszen házasságra készülésétől kezdve igyekezett gyökeresen szabadulni az anyagi gondoktól.

Javaslat Szépirodalmi Könyvkiadóvállalkozás alapítására.

Ha több milliányi nép melynek nyelvét még ezenfelül egy millió idegen beszéli vagy érti, arról panaszkodik, hogy nincs irodalma, ha több milliányi népnek írói arról panaszkodnak, vagy legalább magokban töprenkednek, hogy nincs közönségök, — kölcsönösen egymást vádolják oly dologért, melyet egyes fél erejével létesíteni, s összes erővel nem létesíteni csaknem egyaránt lehetetlen. Az ily vád végtére is saját tehetetlenségünket, vagy nem akarásunkat árulja el.

Mert ha például az írók gyengék, álljanak a többmilliónyi népből jobbak elé, s ha ezek kiállottak, nincs becsületes ok miért ne pártolja őket a közönség: ily részvégtlenség csak veszni indult s magáról végkép megfélemedezett s lemondott néptől telhetnek ki. S viszont ha a közönség pártolja az írókat, nincs ok miért ne lépjenek síkra a legjobb tehetségek kiknek a honfiak tetszésével megérni nemzeti kötelesség, ha szinte világhírrrel bírni fényesebb volna is.

E szorosabb szövetséget írók s olvasók között akarnók megkísérteni különösen a szépirodalommal mely jelenleg legpangóbb állapotban van.

E talán nagyon is köznapi bevezetéssel csak azt akarnók kimondani, hogy az irodalom ügyét, habár az tartalmilag korához s előzményeihez képest igen gyarlón halad is, nem tartjuk vesztettnek, hogy nemzetünkben mind író mind közönség kitelhetik, ha köztök idegenség vagy hanyagság helyett élénkebb viszony, szorosabb szövetség köttetik, s erre az út megkönnyítettik, vagy tulajdonképen megrövidítettik, ha mindenik rész a räső félutat a központ felé megtenni nem vonakodik.

Mert ha politika és tudományosság a magyar nyelvnek alapját vetendik is, társalgásban mégis a szépirodalom által hozathatják be leginkább, e felett a szépirodalom lévén az, melyben a nemzet lelke legteljesebben kifejezve van, melyet minden jóra való nemzet kincse gyanánt tekint, nem gondoljuk, hogy gyermekes játékszerrel bibelődünk, midön ennek fölemelésére lépéseket teszünk.

Meg kell röviden említenünk, hogy áll most a könyvkiadás dolga. A magyar Akadémia, melyet az ország pártolni jelenleg nem képes, mely jelenleg szegény s csak valaha lesz gazdag, midőn már késő vagy fölösleges lesz, mostani körülményei közt keveset költhet könyvkiadásra (különösen szépirodalmiakéra, gondja s intézkedése az egész irodalomra kiterjesztve lévén). S azt is oly késedelmesen, hogy ebbeli pénzereje a szükségnek teljességgel meg nem felel. A könyvárosok, kik csak vidéki könyváros társaik és könyvkötők által vannak érintésben a közönséggel, s kiknek a legmagyarabb néprész elérhetetlen, csak egy-két nagyobb szerencsésű író pártolhatnak illetőleg, a többi, s néha nem kevésbé figyelembe méltó rész kiknek munkái csak 3—400 vevőre számíthatnak, nem adhat annyi hasznot, hogy író és könyváros méltónak tarthassák rajta megosztozni. Ezek tehát saját szerencséjükre hagyatvák jobban mondva kitéve minden alkalmatlan gondnak, mely őket foglalkozásaikban csak megzavarja.

Hogy mind e bajok elháríttassanak, a következő tervet kívánjuk a közönség elébe bocsátani, miszerint a könyvkiadók és előfizetők folytonos összeköttetésbe hozatván a szépirodalmat közérővel előmozdítatván mindaddig, míg az saját erejével minden gyámolítás nélkül megállhatand. A terv vázolata következő.

1. Alulírtak még néhány megkérendő társainkkal meg fogjuk bíraltatni (4, szükség esetében 5 körünkből választott bíráló által) a kiadandó munkát szorosán ügyelvén arra, hogy az olvasók kezébe lehetőleg jó munkát juttassunk. Egy folyamat (évhez kötni nem tartjuk célirányosnak) 100 kis nyolcadrétű ívre terjedendő csupán eredeti szépirodalmi még kiadatlan műveket (kivévéen a folyóiratban elszórva közlötteteket, melyek mint gyűjtemény, ha egy harmadrészüik új, szinte felvehetők,) vállalnak el a kiadók. A kézirat a jegyzőhöz utasíttatik, ki azt az elnöknek kijelentvén, gyűlésileg bírálók rendeltetnek megvizsgálásra. Ha a munka elfogadtatott, kinyomatik 500 példányban, az író saját költségén azonban tetszése szerint többet is nyomathat.

2. A vidéken több ügybarátaink által 400 előfizető fog szerzetetni a fön említett százívnyi szépirodalmi munkával tíz pengő forintjával, mely ár szerint egy íves munka 6 P. kr. tíz íves munka egy pengő fr., mi a mostani könyvárak között körülbelül közép. Ezen előfizetésekből fognak fedeztetni minden könyvkiadási költségek ú. m. szedés, nyomtatás, papíros, boríték, kötés, javítás, (korrektura) s a tisztviselők ú. m. pénztárnok, jegyzői díjak, valamint a szolgálta, s elküldözési és egyéb véletlen kiadások is. Ami fennmarad az előfizetésből az író díja lesz.

3. Továbbá 500 példányt nyomatván ebből 400 az előfizetőké, 4—5 a bírálóké, a fennmaradtak a hiányokat is levonván, mintegy 80 példány az író tulajdona, aki ezen munkáját bizonyos idő

mulva szintén kiadhatja, de sem ezt, sem a maradék példányokat a fenn kitett árnál olcsóbban nem szabad árulnia.

4. A példányok vagy egyesek által helyből vitethetnének el a jegyzői hivatalból, vagy vásári vagy más biztos alkalommal küldetnének el az előfizetésszedőkhöz, kik azokat a vidékiekbelieknek szétküldenék. Az előfizetészedő egy általános nyugtátványt kaphatna valamennyi előfizetőjéről, s ennek felmutatásával vehetné át az összes példányokat, de kapna egyes nyugtátványokat is, melyeket a pénztárnok és ő írnának alá. Ezen nyugtátvány mellett venné át az egyes előfizető példányát vagy tőle, vagy helybe, mely utóbbi eset az általános nyugtátványba bejegyzendő volna.

5. A 100 ív betelvéen új folyamat azaz új előfizetés és kiadás kezdődik, mit évhezkötni azért nem tartanánk célirányosnak, mert megeshetik, hogy egyik vagy másik évben nem bírának 100 ívet kiállítani, s ez a számolásban zavart okozhatna.

6. Az előfizetési öszveg valamely később hírül adandó biztos helyre fog letétetni s minden folyamat befejezése után nyilvános számadás tétetni.

Ezen terv szerint kerülne az olvasónak egy íves munka 6 pengő krajcárba; az író kapna egy ívtől mindjárt munkája megjelenése után 19 frt 36 kr. pengőt. Ha fennmaradt 80 példányát is el tudná adni kapna még (levonván a könyvárosi procentet) 6 frt. 24 kr. öszvesen: 26 pengő frt., tehát egy tíz íves munkáért 260 pengőfrt.

A könyvart, mely különben sem magas, alábbszállítani azért nem gondoljuk tanácsosnak; mert akkor jobb íróinkat meg nem nyerhetjük, kik különben nagyobb nyereséggel adhatják el munkáikat. E díj azonban elég arra, hogy e vállalatban jobb íróink is részt vegyenek; mert azonkívül, hogy munkáiknak urai maradnak, hogy az alkudozás, kiadás gondjaitól fölmentetnek, haladék nélkül kikapják az előfizetésből osztályrészüket s maradék példányaikat, melyekről intézkedni már igen kis bajjal jár. Hozzájárul, hogy saját szerencsájökre kevés költséggel az 500 példányon fölül többet nyomatni hatalmokban áll.

Előre meg kell jegyezni, hogy e számolásokban némi módosulás lehet ugyan; de nagy semmi esetre nem. Az ár fölemeltetni semmi esetre nem fog; de az írók díja elő nem látott kiadások miatt némileg apadhat; előfizetők szaporodtával azonban nevedkedhetik is. E díj nevededés fog terjedhetni ívétől 40 pengőig, ide nem számítva a maradék példányok árát (mi ezentúl fennmarad, abból újabb munkát fognak nyomatni, a száz íven fölül ajándékul az előfizetőknek. S így díj és élv folyvást és csupán az olvasó és írók közt fog megosztatni leszámítva egyedül azon csekély öszveget mi a tisztviselökre és szolgálatra dolgaik szá-

porodván a rendes összegezen felül még adatni fog, mi hihetőleg nem emelkedik annyira mint különben az eladási procent.

(Vörösmarty-szoba, Vörösmarty: Cikkek, tanulmányok, 26. sz. Végig Vörösmarty sajátkezű fogalmazványa.)

Közli: TÖRÖK PÁL.

EÖTVÖS MŰFORDÍTÁSAI PALOCSAY TIVADAR VERSEIBŐL.

Br. Eötvös Józsefnek 1923-ban megvásárolt kézirati hagyatékával az Országos Széchényi Könyvtárba került egy verses csomó is, összesen 24 negyedréti lap. (Jelzete: Quart. Hung. 2204.) A katalógus szerint Eötvösnek valószínűleg ifjúkori verseit tartalmazza. *Eötvös és Palocsay* c. cikkemben (IK. 1937.) megírtam már, hogy e versek Palocsay német verseinek fordításai, kettő közülük nem is Eötvöstől, hanem Kölcseytől s ezek Eötvös Kölcsey-kiadása óta mindig meg is jelentek Kölcsey versei közt. Kölcseyen kívül, akire a regészerű verseket bízta, Eötvös Szemere-től is kért fordításokat, a szonettekét, és Szemere 1836. április 30-i levele szerint vállalkozott is rá. (L. *Szemerei Szemere Pál munkái*. 1890. III. 320. l.)¹ Szemere fordításai azonban nincsenek meg. Eötvös kéziratában Kölcseynek is csak az a két fordítása van meg, amelyeket Eötvös először kért tőle. A kézirat összeírása tehát valószínűleg 1836. áprilisa és júniusa közt történt, Eötvös fordításai az előző hetekben készültek. Közülük eddig tudtommal csak egy, *A virágok* című jelent meg az 1837-re szóló Emlényben, az ittenitől kissé eltérő szöveggel; ugyanott jelent meg a *Hűség* c. is, mely a kéziratban nincs meg, de ugyancsak Eötvös fordítása. A korizlésre is jellemző 19 vers fordítása a kevésversű Eötvös fejlődésének megismeréséhez fontos adalék. Ha nem volt is a világirodalom nagyjai közül való, akinek verseit fordította, a velük való küszködésnek is világosan felismerhető eredményei vannak saját verseinek stílusában és ritmusában. Palocsay hagyatékával való foglalkozásának egyéb szempontból való jelentőségéről l. az idézett cikket.

A versek közléséről csak annyit tartok szükségesnek megjegyezni, hogy a kéziratból csak ott térek el, ahol nyilvánvalóan a leírás gondatlanságából származik valami fogyatékosága, s a helyesírásnak csak korszerű, egyénileg nem jellemző sajátosságait változtatom meg, ahol sem ritmikái, sem egyéb szempontból nincs jelentőségük. A zárójelben közölt címek az eredeti verseknek Eötvös előszavával megjelent kiadásából valók; a második versnek eredetije nem jelent meg e gyűjteményben. Cím adása és szá-

¹ Eötvös abban a levélben, amelyet báró Szalay Gábor legutóbb közölt az IK ezévi 286. lapján, Szalay László közreműködését is kéri